

Голик М. М.,
кандидат історичних наук, доцент, полковник
запасу, доцент кафедри гуманітарних наук,
Національна Академія сухопутних військ
ім. гетьмана П. Сагайдачного
(Україна, Львів), mycolca@gmail.com

Томюк І. М.,
кандидат історичних наук, доцент, підполковник
запасу, ст. викладач кафедри гуманітарних наук,
Національна Академія сухопутних військ
ім. гетьмана П. Сагайдачного
(Україна, Львів), mycolca@gmail.com

ІСТОРИКО–ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ НА ЕТИЧНІ КОНСТАНТИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

*Аналізується формування етичних основ корпоративної культури у
військовому середовищі Збройних сил України.*

Ключові слова: Збройні сили України, морально–психологічний стан,
корпоративна культура, честь, совість, мораль.

В наш час всі розуміють важливість армії. Сьогодні відбувається переоцінка її місця у суспільстві та значення в умовах ведення державою неоголошеної війни.

Збройні сили України – це військово формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом [1]. Основою безсудатності Збройних сил України є високий морально–психологічний стан військ та сил, що всіляко забезпечує життєдіяльність військового підрозділу та частини. Саме морально–етичні чинники і виступають основою корпоративної культури військовослужбовців ЗСУ, яка є запорукою доблесті і честі наших воїнів в умовах сьогодення.

Уявлення про культуру та морально–етичні чесноти відображали в своїх працях античні мислителі: Вергілій, Цицерон, Сенека; учені Середньовіччя: Аврелій, Августин і ін.; мислителі європейського Відродження: М. Монтень, Ф. Петрарка; філософи Нового часу: Т. Гоббс, Дж. Локк. Величезний вклад до систематизації обґрунтування загальної теорії етики, культури внесли такі учені, як О. Шпенглер, З. Фрейд, Г. Гегель, і багато інших. У вітчизняній науці виникли два підходи до осмислення загальної природи

етики, моралі та культури. Один з них виразився як процес творчої діяльності (Е. А. Баллер, Н. С. Злобін, Л. Н. Коган, і ін.), інший як спосіб людської діяльності (М. С. Каган, Е. С. Маркарян, З. І. Файнбург і ін.). У працях зарубіжних учених Дж. Гелбрайта, П. Дракера, Ф. Тоффлера, Р. Гэлэгер [11], а також вітчизняних – О. С. Віханського, А. І. Наумова, О. Н. Антіпінової, О. Л. Ходань [26], розглянуті інноваційні основи розвитку суспільства, нові критерії праці, що породжують сучасні креативні корпорації і адекватну нову форму культури, нову мораль – корпоративну культуру та корпоративну етику. [23; 26,]. До проблеми корпоративної культури та етики належать роботи А. А. Радугіна [22], Г. А. Дмитренка [12], Г. С. Колеснікова [14], Г. О. Балла [7], В. В. Ягупова, О. В. Бойка, А. М. Романишина, Г. М. Шевкун. та ін. [8; 9; 28; 29].

Дана стаття має на меті розкрити концептуальні основи корпоративної етики військовослужбовців ЗСУ як чинника морально–психологічного забезпечення діяльності військ.

Завдання статті полягає в історико–філософському аналізі сутності поняття «корпоративна етика», та дослідити вплив моральних цінностей на розвиток корпоративної культури військовослужбовців.

Глибинні причини виникнення корпоративної етики знаходяться в суспільно–економічних умовах розвитку суспільства, в матеріальних та духовних потребах людства. Однією з причин виникнення корпоративної етики є суспільний розподіл праці. В історії наукових знань є багато замкнених етичних систем, моральних кодексів різних професій. Один із найдавніших прикладів професійного етичного кодексу – кодекс лікаря, який увійшов в історію як «клятва Гіппократа».

Перші ознаки професійного розподілу праці помітні вже у первісному суспільстві. Однак найбільш зрілої форми розподіл праці сягнув у феодальну добу. Саме феодалізм дав історії численні професійні кодекси: лікарів, суддів, лицарів, ченців. Через призму корпоративної етики конкретизуються інтереси окремих професій і соціальних груп. Разом з тим, вона підкреслює особливості виконання норм моралі у зв'язку зі специфікою корпоративної діяльності.

На розвиток і формування корпоративної етики в суспільстві впливають різні причини. Причини першого порядку – внутрішні, глибинні, основні. Вони відбивають вимоги конкретної професії до людини щодо володіння певними високими якостями, необхідними для більш повної відповідності моральній і діловій кваліфікації. Так, професія військовослужбовця вимагала від її представника організованості, дисциплінованості, мужності, наполегливості тощо. Як бачимо, *термін «професійна компетентність»* передбачає наявність у представника певної професії (у нашому випадку – військового) високих спеціальних і моральних якостей [26].

Причини другого порядку – зовнішні стосовно професійних моральних явищ. До них відносяться престиж і авторитет професії у суспільстві, її доступність, ступінь творчого характеру праці та інші.

Авторитет тієї чи іншої професії визначається окремими людьми не тільки за ступенем їх впливу на долі людей, їх соціальною значимістю, але й традиційними поглядами людей. В цьому випадку

військова професія може бути представлена як найбільш ориєнтована на виховання у юнаків рис, необхідних захиснику Вітчизни. Все це зумовлює високий авторитет професії офіцера, військовослужбовця. Завдяки професійній моралі помітно конкретизуються вимоги суспільних норм, поглиблюється сфера впливу моральності на свідомість та корпоративну культуру людей. Основна соціальна функція корпоративної моралі полягає у створенні найбільш сприятливих передумов для реалізації конкретних професійних завдань. У різних пам'ятках, інструкціях з окремих професій, як правило, містяться конкретні вимоги до спеціаліста – володіти не тільки загальними, властивими всім людям моральними якостями, але й певною культурою, необхідною для виконання людиною своїх професійних обов'язків.

Корпоративна мораль існує тільки в професіях досить усталених, які мають власні традиції. Однією з них є корпоративна мораль (або етика) офіцера. *Корпоративна етика офіцера являє собою* сукупність моральних принципів, норм та військово-етичних категорій, які виражають його ставлення до свого військового обов'язку як обов'язку професійного, а через нього – і до формування [8; 23; 26; 20].

В етиці військовика формувалось ставлення до певних духовних цінностей з давніх давен. Вперше ці особливості проявились у філософії Стародавньої Індії. Духовні вчення народів, що населяли Індостан з середини II тис. до н.е., були викладені у Ведах (знання), пізніше – у дхармасутрах (кодекси поведінки). У Ведичний період з'являється всеохоплюючий кодекс поведінки населення – «Закони Ману» – міфічного прабатька людей. «Закони Ману» охоплюють велике коло питань в тому числі про моральні основи війн [8; 26; 20].

Комплекс етичних норм полководця у «Законах...» викладені у формі обов'язків царя. До основних рис військово-політичного діяча відносяться: хоробрість в бою, постійна готовність до нього, демонстрація сили, збереження військових таємниць, аналіз слабких аспектів противника [20].

Розвиток філософських поглядів на етику воїна відбувався в давньому Китаї, що пов'язується з виникненням та розвитком провідних течій китайської думки. Конфуцій (551–479 рр. до н.е.), китайський філософ та політичний діяч, титульна фігура у конфуціанстві, зосереджував свою увагу на питаннях етики, яка базується на релігійно-філософських уявленнях. В центрі уваги Конфуція – проблеми людини. Ідеї конфуціанства поширені й у сучасній КНР та використовуються в системі військово-патріотичного виховання Національно-визвольної армії Китаю [24].

Принципи конфуціанської етики, як раціоналізуючої релігійної моралі покладені в основу розуміння суспільного миру та включають у себе: людяність (жень); справедливість та обов'язок (і); ритуальність (лі); знання (чжи); довіра (сінь); повага до старших (сyo) [10].

Конкретизація та систематизація етичних норм військовослужбовця міститься у творах великого китайського військового теоретика Сун–Цзи (VI–V ст. до н.е.) автор знаменитого трактату про військову стратегію «Мистецтво війни». Характерною особливістю трактату є обґрунтування ролі та місця морального (ідеального) фактору в війні, під яким Сун–Цзи розумів єдність

правителя та народу. Однак, головне значення надавалося полководцю як вирішальній постаті при веденні війни [24].

Антропологія в трактаті Сун–Цзи розглядається як використання співвідношення природного та соціального у військовій людині, причому не зважаючи на здогадки вирішального значення морального фактору в бою, Сун–Цзи називає головним чинником людини у війні, емоційно–психологічну складову. Етичні проблеми військової діяльності, Сун–Цзи розглядав в аспекті моральних якостей полководця. Він вважав, що полководець повинен позбутися таких рис характеру як:

зневіра в свої сили – «той, що прагне померти може бути вбитий», самовпевненість – «той, що прагне жити може бути полонений», неврівноваженість – «той, кого легко опанує лютя і той, що діє нерозважливо може бути ображений», нерішучість у виборі варіантів дій – «той, що бажає бути сумлінним і чистим може бути згнаний», відсутність жорсткості військового управління [24].

Необхідними рисами характеру полководця повинні бути врівноваженість та дисциплінованість. «Для полководця важливо бути спокійним і незбагненим для інших; цільною особистістю та дисциплінованим» [8; 9; 26].

Велике значення для досягнення перемоги приділяв процесам виховання воїнів, їх моральної стійкості та дисципліни У–Цзи (V–IV ст. до н.е.) – видатний військовий діяч та полководець Стародавнього Китаю. У–Цзи надавав особливого значення полководцю, а точніше ставлення воїнів до нього. У–Цзи вважав, що тільки поєднання загальнолюдських чеснот та військової доблесті здатне сформувати ідеал військової етики, який ґрунтується на принципах стійкого управління військами, підтримання їх боездатності, рішучість, обережність та стриманість. Особливе місце У–Цзи надає жертвості полководця, який при виконанні своїх обов'язків повинен готуватися до почесної смерті, а не до ганебного життя. Обов'язкові якості полководця – це авторитет, порядність, гуманність, хоробрість, які необхідні йому для керування підлеглими [24].

Таким чином, внесок філософської думки Старого світу, її найбільш яскравих представників, китайських військових теоретиків Сун–Цзи та У–Цзи є значним у теперішньому розумінні корпоративної етики офіцера.

Подальший розвиток науково-практичних засад етики військовослужбовця відносяться до часів античності. Початки філософської рефлексії, які безпосередньо стосуються армії над проблемами моралі чітко простежуються в Давній Греції. В епосі Гомера (XI–IX ст. до н.е.) основна увага зосереджена на уславленні таких добродітностей, як фізична сила, мужність, військова доблесть. До осмислення моральних проблем спонукав стиль життя давніх греків. Перевага ідеї змагальності на усіх рівнях життя ставила особу перед необхідністю вибирати вчинки та нести відповідальність за їх наслідки. Особливої актуальності набули питання про справедливість, моральну добродітність, міру вчинків тощо. З потреби їх розв'язання складається давньогрецька етика, зокрема у війську [28; 26; 16].

Ксенофонт (430 р. до н.е. – 354 р. до н.е.) – давньогрецький історик, письменник, політичний та

військовий діяч та учень Сократа. Основні риси моральної складової воїна Ксенофонт бачив у комплексі наступних етичних рис: повага до старших, здатність до перенесення фізичних навантажень, фізична та моральна стійкість, взаємна підтримка, хоробрість, знання військової справи, обмеження своєї волі [8; 26; 16]. Військова етика греків була спрямована на здобуття слави, а уникання бою вважалося соромом. Велика увага приділяється етичній проблематиці в працях Платона та Аристотеля – двох найвизначніших філософів класичного періоду грецької античності. В спадщині Платона близько 17 трактатів з етики; у Аристотеля – 25. Основні етичні риси корпоративної моралі військовослужбовця Платоном викладені у праці «Держава (Політея)», це наступні блоки чеснот:

1. Вшанування героїчних вчинків воїнів.
2. Закладення основ міжнародного гуманітарного права.
3. Дотримання історичної спадкоємності та пропаганди героїзму.

На думку Аристотеля, воїну на війні допомагають такі риси, як практичність, розсудливість, що дозволяють орієнтуватися в обстановці і робити правильний вибір для досягнення мети. Аристотель вважав діяльність розуму вищою формою життя, а вище благо в житті людини – щастя, блаженство, яких можна досягти вчиненням правильних вчинків. Тому діяльність військового також повинна бути розумна і спрямована на благо [21; 16].

Отже, у феномені моральності греки бачать привілей людини, і розвиваючи його внесли велику роботу у формуванні етичних основ зокрема у корпоративну культуру офіцерів.

Особливості корпоративної моралі військовиків у часи Середньовіччя базувалися на цінностях християнства. До них насамперед слід віднести:

вірність догматам християнства, захист церковних святинь та визволення святих місць від мусульманського володарювання, сакралізація духовного символу – римського Папи, визнання законного права переможців на військову здобич, героїзація військового подвигу як вищого ступеня лицарського обов'язку [25; 15; 16].

Отже, епоха Середньовіччя заклала духовні основи корпоративної етики на ґрунті догматів світових релігій.

Новий час визначився принципово новими підходами до формування масових армій буржуазних держав. Поряд зі зміною організаційно-штатних структур військових організацій суттєво змінилися пріоритети й етичних основ діяльності військовослужбовця. До них слід віднести наступні:

- визнання військовослужбовця особистістю;
- закладення основ військової психології;
- врахування фактору особистого прикладу полководця при веденні бойових дій. Найбільш яскраво це проявилось у діяльності геніального французького полководця Наполеона Бонапарта (1769–1821 рр.) [16; 19].

Остаточне оформлення етичної корпоративної культури офіцера належить пруському військовому теоретику та воєнному діячу Гельмуту фон Мольтке (1848–1916). Корпоративна культура – основа честі офіцера [26; 8; 23].

Ключовий чинник корпоративного згуртування це єдність світогляду, традицій, цінностей членів

корпорації. Тобто – високий рівень корпоративної культури [8; 13].

Питання щодо корпоративної культури та моралі військовиків почали формуватися з часів появи війська. Словосполученням «корпоративна культура» ми зобов'язані німецькому фельдмаршалу Гельмуту фон Мольтке. Це правила поведінки (як писані, так і неписані), яких дотримувалися часом навіть з більшою обов'язковістю, ніж державних законів. Офіцером міг бути чесний, добросовісний і гідний пошани чоловік, а справжнім офіцерським товариством вважалося не потурання, кругова порука і заступництво, а висока вимогливість один до одного, заснована на довірі й порядності, взаємній підтримці та взаємній допомозі [23; 26; 13].

Отже, розвиток етичних основ корпоративної культури військовослужбовця, відбувався впродовж значного відрізка часу. Зміна етичних парадигм базувалася на основі домінуючих чинників розвитку філософської, політичної, психологічної думки в залежності від особливостей бойового застосування військ. Складовими корпоративної етики та культури були вірність Вітчизні, хоробрість, гордість за належність до військового середовища та збереження честі й гідності військовослужбовця. Корпоративна етика військовослужбовця це система формальних і неформальних правил та норм діяльності, звичаїв і традицій, індивідуальних і групових інтересів, особливостей поведінки, стилю керівництва. Найяскравіше корпоративна етика військовика проявляється у Військовій Присязі та Кодексі честі офіцера Збройних Сил України [5].

Кодекс честі офіцера – це сукупність морально-етичних норм, які ґрунтуються на ціннісних орієнтаціях, ідеалах, світогляді офіцера і регламентують його стосунки із суспільним оточенням, службу та громадську діяльність. Аналізуючи розвиток етичних основ корпоративної культури військовослужбовця, який відбувався впродовж значного історичного відрізка часу ми дійшли висновку, що основними складовими корпоративної етики та культури, що становлять основу морально-психологічного забезпечення діяльності військ є вірність Україні, збереження честі й гідності воїна, прояв хоробрості, та мужності [1–6]. Саме ці якості та людські цінності і повинні стати в основі становлення та розвитку сучасних Збройних сил України, які у складний для держави час боронять наші кордони від російської навали, тим самим залишаючись надійним форпостом незалежності й демократії України та багатьох європейських держав.

Список використаних джерел

1. Конституція України.
2. Закон України «Про державну службу» // ВВР України. – 1993. – №52. – С.38–56.
3. Закон України «Про статут внутрішньої служби Збройних Сил України» ст.11, 59, 128 // ВР України. – 1999. – №548. – 467 с.
4. Наказ Міністерства оборони України від 05.02.2013 №78 «Про затвердження Концепції ідеологічної роботи у Збройних Силах України».
5. Наказ Міністерства оборони України від 31.12.1999 року №412 «Про Кодекс честі офіцера Збройних Сил України».
6. Концепція морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій (бойових дій) Збройних Сил України. Затверджена наказом Міністра оборони України від 05.05.99 р. №142.

7. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти / Під ред. І. А. Зязюна. – К., 1994. – 384 с.

8. Бойко О. В. Теоретико-методичні проблеми формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Збройних сил України: Монографія / О. В. Бойко. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2014. – 544 с.

9. Бойко О. В., Голик М. М., Романишин А. М. Військове навчання і виховання: навчально-методичний посібник / [Бойко О. В., Голик М. М., Романишин А. М. та інші]. – Львів: ЛІСВ, 2007. – 153 с.

10. Васильев В. А. Конфуций о добродетели // Социально-гуманитарные знания. – 2006. – №6. – С.132–146.

11. Гэлгер Р. Душа организации. Как создать успешную корпоративную культуру / Р. Гэлгер. – М.: Добрая книга, 2006.

12. Дмитренко Г. А. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организации / Дмитренко Г. А. учеб. пособие. – К.: МАУП, 1998. – 187 с.

13. Залеский К. А. Кто был кто в Первой мировой войне / Залеский К. А. – М.: АСТ; Астрель, 2003. – 896 с.

14. Колесников Г. Стратегическое управление и организационная культура / Колесников Г. // Персонал. – 2000. – №3. – С.40–46.

15. Кантанин Ф. Война в Средние века / Кантанин Ф. – СПб.: Ювента, 2001. – 416 с.

16. Лозовий В. О., Панов М. І., Стасевська О. А. Етика: навчальний посібник / [В. О. Лозовий, М. І. Панов, О. А. Стасевська та інші]. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 224 с.

17. Лукьянов А. Е. Лао-цзы и Конфуций: Философия Дао / Лукьянов А. Е. – М.: Знание, 2001. – 384 с.

18. Мосов С. П. Философия и методологические проблемы военной теории та практики / Мосов С. П. – К.: НАОУ, 2006. – 308 с.

19. Никонов А. Наполеон. Попытка №2 / Никонов А. – М., 2008. – 324 с.

20. Пятигорский А. М. Материалы по истории индийской философии / Пятигорский А. М. – М., 1962. – 250 с.

21. Платон. «Государство» [Электронный ресурс] / Платон. – Режим доступа: <http://www.e-reading.link/book.php?book=45069>.

22. Радугин А. А. Введение в менеджмент: социология организации и управление / Радугин А. А. – Воронеж: Гос. Арх.: Строит. акад.: Высш. Шк. предприним., 1995. – 194 с.

23. Спивак В. А. Корпоративная культура / Спивак В. А. – СПб.: Питер, 1995. – 318 с.

24. Сунь-Цзы, У-Цзы. Трактаты о военном искусстве / Сунь-Цзы, У-Цзы. – М.: ООО «Издательство Ас», 2002. – 558 с.

25. Слюсаренко А. В., Голик М. М., Гула Р. В., Готов О. Л., Щурко О. М. Християнська мораль та військовий обов'язок / Слюсаренко А. В., Голик М. М., Гула Р. В., Готов О. Л., Щурко О. М. – Львів: АСВ, 2012. – С.6–112.

26. Ходань О. Л. Корпоративна культура офіцера / Ходань О. Л. – Х: Національна академія Державної прикордонної служби України, 2009. – 123 с.

27. Шевкун Г. М., Грицевич Т. Л., Гузенко І. М. Військово-службовцю про культуру поведінки: навчальний посібник / Г. М. Шевкун, Т. Л. Грицевич, І. М. Гузенко та інші. – Львів: АСВ, 2014. – 135 с.

28. Шевкун Г. М. Військовий етикет / Шевкун Г. М. – Навчально-методичний посібник. – Львів: ЛІВІ, 2006. – 82 с.

29. Ягупов В. Військове виховання: історія, теорія та методика / Ягупов В. – К., 2002. – 300 с.

References

1. Konstytucija Ukrai'ny.
2. Zakon Ukrai'ny «Pro derzhavnu sluzhbu» // VVR Ukrai'ny. – 1993. – №52. – С.38–56.
3. Zakon Ukrai'ny «Pro statut vnutrishn'oi' sluzhby Zbrojnyh Syl Ukrai'ny» st.11, 59, 128 // VR Ukrai'ny. – 1999. – №548. – 467 s.
4. Nakaz Ministerstva oborony Ukrai'ny vid 05.02.2013 №78 «Pro zatverdzhennja Koncepcii' ideologichnoi' roboty u Zbrojnyh Sylah Ukrai'ny».
5. Nakaz Ministerstva oborony Ukrai'ny vid 31.12.1999 roku №412 «Pro Kodeks chesti oficera Zbrojnyh Syl Ukrai'ny».
6. Koncepcija moral'no-psychologichnogo zabezpechennja pidgotovky ta vedennja operacij (bojovyh dij) Zbrojnyh Syl Ukrai'ny. Zatverdzhena nakazom Ministra oborony Ukrai'ny vid 05.05.99 r. №142.

7. Ball G. O. Pro psihologichni zasady formuvannja gotovnosti do profesijnoi' pracj // Psihologo-pedagogichni problemy profesijnoi' osvity / Pid red. I. A. Zjazjuna. – K., 1994. – 384 s.
8. Bojko O. V. Teoretyko-metodychni problemy formuvannja liders'koi' kompetentnosti majbutnih oficeriv Zbrojnyh syl Ukraїny: Monografija / O. V. Bojko. – Dnipropetrovs'k: IMA-pres, 2014. – 544 s.
9. Bojko O. V., Golyk M. M., Romanushyn A. M. Vijs'kove navchannja i vyhovannja: navchal'no-metodychnyj posibnyk / [Bojko O. V., Golyk M. M., Romanushyn A. M. ta inshi]. – L'viv: LISV, 2007. – 153 s.
10. Vasil'ev V. A. Konfucij o dobrodeteli // Social'no-gumanitarnye znanija. – 2006. – №6. – S.132–146.
11. Gjelijer R. Dusha organizacii. Kak sozdat' uspeshnuju korporativnuju kul'turu / R. Gjelijer. – M.: Dobraja kniga, 2006.
12. Dmitrenko G. A. Strategicheskij menedzhment: celoevoe upravlenie personalom organizacii / Dmitrenko G. A. ucheb. posobie. – K.: MAUP, 1998. – 187 s.
13. Zales'kij K. A. Hto був hto v Pershij svitovij vijni / Zales'kij K. A. – M.: AST; Astrel', 2003. – 896 s.
14. Kolesnikov G. Strategicheskoe upravlenie i organizacionnaja kul'tura / Kolesnikov G. // Personal. – 2000. – №3. – S.40–46.
15. Kantamin F. Vojna v Srednie veka / Kantamin F. – SPb.: Juventa, 2001. – 416 s.
16. Lozovij V. O., Panov M. I., Stasevs'ka O. A. Etyka: navchal'nyj posibnyk / [V. O. Lozovij, M. I. Panov, O. A. Stasevs'ka ta inshi]. – K.: Jurinkom Inter, 2005. – 224 s.
17. Luk'janov A. E. Lao-czy i Konfucij: Filosofija Dao / Luk'janov A. E. – M.: Znanie, 2001. – 384 s.
18. Mosov S. P. Filosofija i metodologichni problemy vojennoi' teorii' ta praktky / Mosov S. P. – K.: NAOU, 2006. – 308 s.
19. Nikonov A. Napoleon. Popytka №2 / Nikonov A. – M., 2008. – 324 s.
20. Pjatigorskij A. M. Materialy po istorii indijskoj filosofii / Pjatigorskij A. M. – M., 1962. – 250 s.
21. Platon. «Gosudarstvo» [Elektronnyj resurs] / Platon. – Rezhum dostup: <http://www.e-reading.link/book.php?book=45069>.
22. Radugin A. A. Vvedenie v menedzhment: sociologija organizacij i upravlenie / Radugin A. A. – Voronezh: Gos. Arh.: Stroit. akad.: Vyssh. Shk. predprinim., 1995. – 194 s.
23. Spivak V. A. Korporativnaja kul'tura / Spivak V. A. – SPb.: Piter, 1995. – 318 s.
24. Sun'-Czy, U-Czy. Traktaty o voennom iskusstve / Sun'-Czy, U-Czy. – M.: OOO «Izdatel'stvo Act», 2002. – 558 s.
25. Sljusarenko A. V., Golyk M. M., Gula R. V., Glotov O. L., Shhurko O. M. Hrystyjans'ka moral' ta vijs'kovyj обов'язok / Sljusarenko A. V., Golyk M. M., Gula R. V., Glotov O. L., Shhurko O. M. – L'viv: ASV, 2012. – S.6–112.
26. Hodan' O. L. Korporativnaja kul'tura oficera / Hodan' O. L. – H: Nacional'na akademija Derzhavnoi' prykordnonoi' sluzhby Ukraїny, 2009. – 123 s.
27. Shevkun G. M., Grycevyh T. L., Guzenko I. M. Vijs'kovosluzhbovcju pro kul'turu povedinky: navchal'nyj posibnyk / G. M. Shevkun, T. L. Grycevyh, I. M. Guzenko ta inshi. – L'viv: ASV, 2014. – 135 s.
28. Shevkun G. M. Vijs'kovyj etyket / Shevkun G. M. – Navchal'no-metodychnyj posibnyk. – L'viv: LVI, 2006. – 82 s.
29. Jagupov V. Vijs'kove vyhovannja: istorija, teorija ta metodyka / Jagupov V. – K., 2002. – 300 s.

Golik M. M., Ph.D., Associate Professor, retired colonel, assistant Professor of Human Sciences, National Academy of the Army named Hetman Sagaydachny (Ukraine, Lviv), mycolca@gmail.com

Tomyuk I. M., Ph.D., Associate Professor, Lt. Col. stock, lecturer in Humanities, National Academy of the Army named Hetman Sagaydachny (Ukraine, Lviv), mycolca@gmail.com

Historical and philosophical views on the ethical constants of servicemen

The article is devoted to the formation of the ethical aspects of corporate culture among of the Armed forces of Ukraine.

Keywords: Armed forces of Ukraine, the morale, corporate culture, honor, conscience, morality.